

I Ty polubisz lektury szkolne

AGATA
ŁUKASZEK-PIOTROWSKA

CZEŚĆ II

ROMANTYZM

BIBLIOS

I Ty polubisz lektury szkolne

Romantyzm

Tom II

Agata Łukaszek-Piotrowska

Z serii

I TY POLUBISZ LEKTURY SZKOLNE, TOM II

Romantyzm

Opracowała

Agata Łukaszek-Piotrowska

© Copyright by Biblios 2006

All rights reserved. Wszelkie prawa zastrzeżone.

Plik przeznaczony jest do użytku prywatnego i zabronione jest rozpowszechnianie.

Znak graficzny zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wydawca:

Wydawnictwo BIBLIOS

20-829 Lublin

ul. Lubuszan 15

tel. 0-817502756

fax 0-817502767

e-mail: bibl.wys@pro.onet.pl

www.sluchamy.pl

ISBN ISBN 978-8374980-14-2

Uwagi wstępne

Druga część serii *I Ty polubisz szkolne lektury* w całości poświęcona jest literaturze okresu romantyzmu oraz utworowi poprzedzającemu i zapowiadającemu nowe trendy (*Cierpienia młodego Wertera* J. W. Goethego) a także utrzymanym w dawnym klimacie, powstałym pod piórem autorów romantycznych, ale napisanym już po cezurze zamykającej epokę, to znaczy po powstaniu styczniowym (np. niektóre wiersze C. K. Norwida).

W niniejszym zbiorze znajdują się omówienia lektur szkolnych większych rozmiarów, epickich i dramatycznych, ale również komentarze dotyczące wierszy lirycznych najczęściej omawianych w ramach programów szkolnych. Książka zawiera opracowania kilku dzieł jednego autora – wówczas informacje biograficzne można znaleźć w pierwszym z rozdziałów poświęconych jego twórczości. Podobnie postępujemy w przypadku omawiania cech formy utworów reprezentujących ten sam gatunek – przy pierwszej okazji zamieszczamy potrzebne informacje, przy kolejnych odsyłamy do odpowiedniego miejsca w książce.

Twórczość okresu romantyzmu zajmuje w programie szkolnym wiele godzin. Staraliśmy się o to, by uczniowie gimnazjum i liceum znaleźli w tej książce potrzebne opracowania i odpowiednie dla szkolnych celów komentarze.

Drodzy Czytelnicy! Przypominamy jednak podstawową zasadę: czytajcie dzieła literackie i ich omówienia, a wtedy możecie liczyć na szkolne sukcesy. Poprzestawanie na streszczeniach przynosi niekiedy doraźną korzyść, ale po pewnym czasie wiedza o utworach w znacznym stopniu „wywietrzeje” z głowy, a przecież chodzi Wam o to, by zachować ją na długo, wykorzystać podczas egzaminów i towarzyskich konwersacji.

Przed zapoznaniem się z treścią lektury korzystne jest przeczytanie tytułów paragrafów w rozdziale jej poświęconym – wówczas będziecie wyczuleni na pewne istotne zagadnienia. Przeczytanie odpowiedniego opracowania po poznaniu utworu literackiego pozwoli Wam w pełni uczestniczyć w lekcjach, zdobywać wysokie oceny i na długo utrwalić zdobytą wiedzę.

Johann Wolfgang Goethe,

Cierpienia młodego Wertera

Życie i twórczość Johanna Wolfganga Goethego

- ☞ **Johann Wolfgang Goethe** urodził się w 1749 r. we Frankfurcie nad Menem, zmarł w 1832 r. w Weimarze w bogatej rodzinie mieszczańskiej (ojciec – radca cesarski)
- niemiecki **pisarz, uczonec, mąż stanu**, obok F. Schillera główny reprezentant okresu **Sturm und Drang** (burzy i naporu) oraz tzw. **klasyki weimarskiej**
- przedstawiał indywidualistów o skomplikowanych przeżyciach, pragnienie zdobycia wszelkiej wiedzy oraz trudne do zaakceptowania zagadnienia społeczne
- kształcił się we Frankfurcie, potem odbywał **studia prawnicze** w Lipsku, gdzie rozwinął zainteresowania literaturą; anonimowy debiut poetycki w 1769 r.; po przerwie kontynuował studia w Strasburgu (od 1770 r.)
- miłość do córki pastora, Fryderyki Brion, zakończona dla niej tragicznie
- 1771-1773 – powstaje dramat *Götz von Berlichinger* o problematyce narodowej w nowatorskiej epizodycznej formie z postacią rycerza zapowiadającą bohatera romantycznego
- 1772 r. – po krótkim pobycie we Frankfurcie Goethe wyjeżdża do Wetzlaru, podejmuje pracę prawnika, stara się o dalsze szlify w tym zawodzie, ale ostatecznie rezygnuje z kariery na rzecz twórczości literackiej
- w czerwcu 1772 r. Goethe poznał Charlotte Buff i pod wpływem osobistych przeżyć napisał *Cierpienia młodego Wertera* – epistolarną powieść o nieszczęśliwej miłości, która miała ogromne znaczenie w dorobku pisarza oraz literatury europejskiej; data publikacji: 1774; wyd. polskie: 1822
- od 1775 r. pobyt Goethego w Weimarze na zaproszenie księcia Karola Augusta; ważne funkcje: tajny radca, przewodniczenie Izbie Finansów; 1791-1817 – prowadzenie teatru; Weimar stał się wówczas stolicą kulturalną księstwa i ważnym ośrodkiem literackim
- inspirujące wyjazdy do Włoch, fascynacja sztuką i filozofią antyku; m.in. *Elegie rzymskie* (1786-1788)
- dorobek pisarski różnorodny tematycznie i pod względem gatunkowym, m.in.: ballady: *Król olch* oraz *Rybak*, dramaty: *Ifigenia w Taurydzie* (1787), *Torquato Tasso* (1789), liczne utwory poetyckie, idylla *Herman i Dorota* (1798), powieści oraz prace naukowe; wyjątkowe osiągnięcie: tragedia *Faust* cz. I – 1808, cz. II – 1832) – o pragnieniu wiedzy, poszukiwaniu prawdy, choćby za cenę największych ofiar, tzw. motyw faustyczny – diabelski; autobiografia: *Z mojego życia* ze znamienym podtytułem: *Zmyślenie i prawda* (1809-1831); wiele listów, aforyzmów; pisma z zakresu estetyki

- związki Goethego z Polską: pobyt w naszym kraju w 1790 r. (Dolny Śląsk, Kraków, Wieliczka, Częstochowa, Lubliniec; spotkania z A. Mickiewiczem i E. Odyńcem w Weimarze; wpływ twórczości niemieckiego poety na polskich romantyków; Mickiewicz przekładał jego utwory liryczne, m.in. wiersz *Znasz-li ten kraj...*, podejmował gatunki cenione w dorobku Goethego, np. balladę i dramat o oryginalnej konstrukcji (podobieństwo do *Fausta*), czyli dramat romantyczny.

Streszczenie

Akcja utworu toczy się w Niemczech w II połowie XVIII wieku. Rozwija się ona w chronologicznie ułożonych listach, które tytułowy bohater kieruje do bliskiego przyjaciela, Wilhelma. Całość została podzielona na dwie księgi (listy pisane od 4 maja 1771 do 20 grudnia 1772 r.) i notę pochodzącą od wydawcy, w której zostały dopowiedziane losy Wertera z okresu tuż przed jego śmiercią oraz okoliczności pogrzebu i reakcje innych bohaterów. Zabieg ten był podyktowany koniecznością dopełnienia treści, których – z oczywistych względów – nie mógł już przekazać samobójca. Forma osobistych listów, świadectwo świadków jego ostatnich chwil – to wynik troski pisarza o wzmocnienie wrażenia, że dzieło jest autentyczne, głęboko prawdziwe.

Księga pierwsza. Rozpoczyna ją czterowersowe motto, z którego wynika, że każdy marzy o wielkiej miłości, jednak bywa ona przyczyną cierpienia. W pierwszym liście Werter wyjaśnia Wilhelmowi, że wyjechał z powodu niezręcznej sytuacji – otóż, rozkochał w sobie siostrę Eleonory, swojej sympatii, i postanowił oddalić się na jakiś czas. Ponadto ma do załatwienia rodzinne sprawy majątkowe (chodzi o pretensje jego matki do części spadku, którą zagarnęli krewni). Bohater zachwyca się ogrodami hrabiego von M. (inicjały wzmacniają wrażenie autentyczności informacji). Jako malarz barwnie przedstawia Wilhelmowi pełne uroku miejsca, które są dla niego znakiem obecności Boga i nadzieją na ukojenie skołatanego serca. Czytuje Homera, rozmawia z okolicznym ludem, lubi kontakty z dziećmi. Prości ludzie nie od razu darzą go zaufaniem, są podejrzliwi, obawiają się wyśmiania, zaś dzieci są pełne otwartości, chętnie się bawią i okazują Werterowi sympatię. On sam rozumie, że nie znajdzie bezpośredniego kontaktu z wieśniakami. Uważa, że to dobrzy i poczciwi ludzie, ale przecież nie mogą być mu równi.

Werter poznaje między innymi chłopca, absolwenta akademii, który bardzo uwierzył w swoją mądrość. Kolejnym znajomym jest komisarz, wdowiec z dziewięciorgiem dzieci (ojciec Lotty), który zaprasza go w odwiedziny do swojego domu – leśniczówki. Zachwyca się opiekuńczością czteroletniego chłopca, który przytula młodszego brata. Ich matka musiała pójść do miasta po zakupy, zaś jej mąż udał się do Szwajcarii, by odebrać należny mu spadek. Werter rysuje braterską scenę na tle podwórka wiejskiego i upewnia się w przekonaniu, że obrazki „z natury” bywają bardzo udane. Inny list przywołuje postać parobka zakochanego w swojej pani. Żarliwość uczuć prostego młodzieńca zachwyca Wertera.

16 czerwca Werter poznał Charlotte, zaś jego relacja zdradza, że od razu zrobiła na nim wielkie wrażenie – zakochał się w niej. Przybył po nią wraz z dziewczyną i jej ciotką, w towarzystwie których udawał się na bal na wsi. Zauważył, że czule opiekuje się młodszym rodzeństwem, jest przez nie kochana i szanowana. Młodzieniec zwraca uwagę na niezwykłą urodę panny oraz niezależność poglądów (krytyczna wypowiedź o książce, którą ciotka dała jej do przeczytania).

Lotta okazała się świetną tancerką, więc Werter chętnie dotrzymywał jej towarzystwa. Kiedy dowiedział się od niej, że jest zaręczona z Albertem, pomylił z wrażenia kroki w tańcu. Nieoczekiwanie zrywa się burza, rozprasza świetny nastrój i równocześnie jest złą wróżbą na dalszą znajomość Wertera i Lotty. Dziewczyna stara się uspokoić zebranych, organizuje grę z fantami. Na pożegnanie wyraża zgodę na odwiedziny nowego znajomego, które odtąd staną się jego częstym zwyczajem (mieszka w Wahlheim – miejscowości odległej od domu Lotty o pół godziny drogi).

W listach do Wilhelma Werter zwierza się ze swoich uczuć, opisuje swoje szczęście, zachwyca się opiekuńczością Lotty wobec rodzeństwa, chorego ojca i umierającej znajomej. Wszystko w niej wzbudza jego emocje. Jest tak bardo zakochany, że nie potrafi skupić się nad namalowaniem jej portretu. Po trzykrotnej próbie decyduje się wyciąć zarys jej sylwetki z papieru (zwyczaj ten był wówczas w Niemczech powszechny).

Powrót Alberta wprawia Wertera w zdenerwowanie. Rywal okazuje się człowiekiem spokojnym, taktownym, dobrym, dzielnym – tak został przedstawiony w jednym z listów do Wilhelma. Zakochany młodzieniec w obecności narzeczonego Lotty stara się ukryć niepokój, żartując i zachowując się hałaśliwie. Zwierza się przyjacielowi, że cierpi. Chociaż nie ma szans na związek z ukochaną, stara się przebywać blisko niej, zwłaszcza wówczas, gdy w pobliżu nie ma Alberta. Relacje z nim układają się poprawnie, a nawet sympatycznie.

Werter podejmuje heroiczną wręcz decyzję – chce wyjechać w góry, by uwolnić Lotte od kłopotliwego towarzystwa i ukoić zranione serce. Przy pożegnaniu prosi Alberta o pożyczanie pistoletów na podróż i jeden z nich przykłada sobie do głowy. Narzeczony Lotty jest zbulwersowany tym gestem i oburza się na odbieranie sobie życia. Werter z żarem broni uczuć i związanego z nimi szaleństwa, zaś ostro krytykuje racjonalizm. Siebie przedstawia jako osobę o romantycznym usposobieniu, skłoną do samobójstwa, zaś Alberta jako człowieka opanowanego, statecznego, rozważnego, a więc – o zupełnie przeciwstawnych cechach.

W urodzinowej paczce od Lotty i Alberta Werter otrzymał wymarzoną kokardę, którą ukochana nosiła przy sukni. Do przesyłki dołączono książkę, ulubionego Homera w wersji kieszonkowej, by Werter mógł korzystać z niej na spacerach. W listach do Wilhelma z ogromnym zaangażowaniem pisze o swoich uczuciach, jak gdyby rozmawia sam z sobą, upomina siebie, podejmuje ważne decyzje: *Nieszczęsny! Czyż nie jesteś głupcem, czyż nie oszukujesz samego siebie? Cóż znaczy ta szalona bezkresna namiętność? [...] Muszę odejść!*

Z treści listu wynika, że Wilhelm doradzał Werterowi wyjazd na stałe. Chwilowe odejście od ukochanej, to znaczy wyprawa w góry, nie przyniosło oczekiwanego efektu. Przy pożegnaniu z Lottą Werter obiecuje jej jednak, że wróci w te strony.

Spis treści

Uwagi wstępne	4
Johann Wolfgang Goethe, <i>Cierpienia młodego Wertera</i>	5
Życie i twórczość Johanna Wolfganga Goethego	5
Streszczenie	6
Elementy autobiograficzne w powieści	11
Werter – werteryzm	12
Lotta i Albert – charakterystyka postaci	13
Problemy społeczne	15
<i>Cierpienia młodego Wertera</i> jako powieść epistolarna	16
George Gordon Byron, <i>Giaur</i>	17
George Gordon Byron – informacje biograficzne	17
Geneza utworu, polska wersja językowa, pierwsze publikacje	18
Streszczenie	19
<i>Giaur</i> i pojęcie bajronizmu	20
Leila i Hassan	22
Orientalizm	23
Motyw walki o wolność	25
<i>Giaur</i> jako powieść poetycka	26
Adam Mickiewicz – Utwory liryczne, ballady	28
Adam Mickiewicz – życie i twórczość	28
Elementy oświeceniowe i romantyczne w <i>Odzie do młodości</i>	29
<i>Czucie i wiara</i> w balladach	32
Sonety krymskie	34
Ocena życia poety w utworze <i>Polali się lzy...</i>	35
Gatunki liryczne	37
Adam Mickiewicz, <i>Dziady</i>, cz. II	38
Streszczenie	39
Ludowość II cz. <i>Dziadów</i>	40
Klasyfikacja duchów i przestrogi dla żyjących	42
Adam Mickiewicz, <i>Dziady</i>, cz. IV	43
Streszczenie	43
Gustaw – nieszczęśliwy kochanek romantyczny	45
Motyw miłości	46
Elementy autobiograficzne	47
Polemika klasyków z romantykami	47
Adam Mickiewicz, <i>Konrad Wallenrod</i>	50
Geneza i pierwsze publikacje utworu	50
Streszczenie	51
Losy bohatera a historia	53
Postawa Konrada – pojęcie walenrodyzmu	54
Rola poezji w życiu narodu	56
Artyzm utworu	58
Adam Mickiewicz, <i>Dziady</i>, cz. III	60
Streszczenie	60

Martyrologia Polaków	64
Prometejski bunt Konrada – <i>Wielka Improwizacja</i>	66
Społeczeństwo polskie Warszawy i Wilna	66
Sylwetka Nowosilcowa	68
Mesjańska wizja ojczyzny	69
<i>Ustęp</i> – obraz cara i Rosjan	70
III cz. <i>Dziadów</i> jako dramat romantyczny	71
Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i>	73
Geneza utworu	73
Streszczenie	73
Czas i miejsce akcji	79
Główne wątki	80
Bohaterowie	83
Problematyka narodowowyzwoleńcza	88
Charakterystyka szlachty	90
Obrazy przyrody i poetyckie koncerty	92
Ranga utworu w historii literatury i życiu Polaków	95
<i>Pan Tadeusz</i> jako epepeja narodowa – cechy formy	96
Aleksander Fredro, <i>Śluby panińskie</i>	98
Życie i twórczość Aleksandra Fredry	98
Streszczenie	98
Postaci	100
Komedia antysentymentalna i antyromantyczna	102
Poetyka utworu	104
Aleksander Fredro, <i>Zemsta</i>	105
Streszczenie	105
Bohaterowie	108
Spór między Cześnikiem a Rejentem	112
Perypetie miłosne	114
Przykłady komizmu	115
Przyczyny popularności <i>Zemsty</i>	116
Juliusz Słowacki, <i>Kordian</i>	118
Juliusz Słowacki – informacje biograficzne	118
Okoliczności powstania utworu	119
Streszczenie	119
Czas i miejsce akcji	124
Charakterystyka tytułowego bohatera	125
Romantyczna biografia Kordiana	127
Spisek i zamach na życie cara	129
Przyczyny upadku powstania	131
<i>Kordian</i> jako dramat romantyczny	134
Juliusz Słowacki, <i>Balladyna</i>	135
Okoliczności powstania, publikacja i odbiór <i>Balladyny</i>	135
Streszczenie	136
Czas i miejsce akcji, główne wątki	141
Charakterystyka <i>Balladyny</i>	144
Pozostali bohaterowie	146

Zderzenie realizmu z fantastyką	149
Artystyczna wartość utworu; cechy formy	151
Juliusz Słowacki, <i>Grób Agamemnona</i>	153
Geneza utworu	153
Główne motywy – treści utworu	154
Poezja Homera i Słowackiego	155
Przyczyny klęski powstania listopadowego	156
Poemat dygresyjny	157
Juliusz Słowacki – Utwory liryczne	159
<i>Rozłączenie</i>	159
<i>Hymn (Smutno mi, Boże...)</i>	160
<i>Testament mój</i>	162
Zygmunt Krasiński, <i>Nie-Boska komedia</i>	165
Zygmunt Krasiński – informacje biograficzne	165
Geneza utworu, wyjaśnienie tytułu	166
Streszczenie	168
Tragizm głównych bohaterów	174
Dramat rodzinny	177
Dwa modele poezji	178
Obraz rewolucji	181
Historiozofia Z. Krasińskiego	184
<i>Nie-Boska komedia</i> jako dramat romantyczny	185
Cyprian Kamil Norwid – Utwory liryczne	186
Życie i twórczość Cypriana Kamila Norwida	186
<i>W Weronie</i>	187
<i>Coś ty Atenom zrobił, Sokratesie...</i>	187
<i>Ogólniki</i>	189
Powtórka przed sprawdzianem	191
Johann Wolfgang Goethe, <i>Cierpienia młodego Wertera</i>	191
George Gordon Byron, <i>Giaur</i>	191
Adam Mickiewicz – Utwory liryczne, ballady	192
Adam Mickiewicz, <i>Dziady</i> , cz. II	192
Adam Mickiewicz, <i>Dziady</i> , cz. IV	193
Adam Mickiewicz, <i>Konrad Wallenrod</i>	193
Adam Mickiewicz, <i>Dziady</i> , cz. III	194
Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i>	194
Aleksander Fredro, <i>Śluby panieńskie</i>	195
Aleksander Fredro, <i>Zemsta</i>	195
Juliusz Słowacki, <i>Kordian</i>	196
Juliusz Słowacki, <i>Balladyna</i>	196
Juliusz Słowacki, <i>Grób Agamemnona</i>	196
Juliusz Słowacki – Utwory liryczne	197
Zygmunt Krasiński, <i>Nie-Boska komedia</i>	197
Cyprian Kamil Norwid – Utwory liryczne	198
Bibliografia	199